

I GLASOM SE PIŠE ISTORIJA

Profesor Ljubodrag Dimić

N Na pitanje da li se glasom prošlosti piše istorija kolega Dragoslav Simić odgovara ovim rukopisom . Tom pozitivnom odgovoru iskusnog novinara i publiciste istoričar neminovno pridodaje

konstataciju da je glas prošlosti bitan za sadašnjost i budućnost, ali i napominje da je važno čiji se glas čuje i čiji glas (ili glasove) treba slušati. Samim tim, mora biti jasno da između izrečenog „čuo sam“ i „slušao sam“ i

„video sam“ i „gledao sam“ na jednoj strani i „saznao sam“ istražujući neki događaj ili proces u njegovom istorijskom kontekstu na drugoj, postoji, u saznavnom smislu, značajna razlika. Prvi iskaz je karakterističan za učesnike i svedoke istorije, savremenike, koji sa puno kontroverzi, najčešće govore o svom vremenu a da nisu u potpunosti svesni istorijskog značaja, odlika, sadržaja vremena u kome su živeli i žive, dok drugu konstataciju izriču istraživači istorijskih događaja i procesa svesni da znanje nikada nije konačno i da se uvek može nadopunjavati rezultatima novih istraživanja. Bez tragova prošlosti koje ostavljaju učesnici i svedoci događaja, oni koji ih naknadno tumače nisu u mogućnosti da rekonstruišu prošlost i o njoj izriču racionalne sudove.

Izbor čiji ćemo glas prošlosti slušati i kome ćemo verovati u ovoj knjizi sačinio je Dragoslav Simić. U pitanju je dugogodišnji urednik dokumentarnog programa Radio Beograda 2, autor edicije dokumentarističkih emisija „Knjige koje govore“, iskusni novinar sa izraženim instinktom da odabere sagovornika, dramaturški obradi sabrani materijal i sačuva za budućnost fono-zapise prepune dragocenih podataka o ljudima, događajima, idejama, identitetima i duhu vremena. Deo tog sabranog i sačuvanog blaga, nastalog novinarskim radom samog autora, kolega Simić je prezentovao i u rukopisu čiji je podnaslov „Vek slikan mikrofonom“, 40 intervjuua u kojima govore učesnici, svedoci i tumači događaja, pojava i

procesa koji ispunjavaju istoriju.

Iskazi zabeleženi na magnetofonskoj traci pokreću neka od suštinskih pitanja značaja usmene istorije. Među njima važno mesto ima procena da vrednost fono-zapisa nije samo u tome što svaki od intervjuisanih sagovornika iznosi svoje životno iskustvo i svoj stav, već u činjenici da javnost (a njen sastavni deo su i istoričari) postaje svesnija da svoju funkciju vrši u društvenom kontekstu permanentno izloženom uticaju politike. Birajući svoje sagovornike, Dragoslav Simić je bio svestan težine pitanja i „zamki“ koje prate rad ozbiljnog novinara-dokumentariste, poput onih: na kakvim se izvorima (dokazima, autoritetu...) zasnivaju iskazi učesnika i svedoka istorije, šta se putem glasa koji emituju mediji (u ovom slučaju Radio Beograd 2) „plasira“ javnosti, kome pripada „glas prošlosti“ prevashodno utemeljen na sećanju i pamćenju oblikovanom naknadnim iskustvom, kolika su lična znanja i koliko visoka „stajna tačka“ (društvena pozicija i mesto u konkretnom istorijskom događaju i procesu) onih koji saopštavaju podatke od važnosti za razumevanje uvek asimetrične, isprepletane i složene prošlosti, kakav je međusobni odnos pojedinca i društvenih grupa i zajednica kojima pripada, u kojoj meri i na koji način sabrano iskustvo o problemima manjeg društvenog značaja može biti dovedeno u vezu sa širim tumačenjima prošlosti i drugo. Iz tih razloga u iskazima učesnika, svedoka i tumača prošlosti, koje prezentuje kolega Simić, nema „vulgarne očiglednosti“ koja zloupotrebljava prošlost i njome manipuliše, ali ima mnogo podataka, zapažanja, ocena, lucidnih misli koje govore o stalnosti i promenama u životu pojedinaca i društva, o ratovima, transformacijama, preokretima, krizama, regresiji, usponima, napretku, što podstiče na razmišljanje o prošlosti. Činjenica da usmena istorija uvek centralno mesto daje ljudima koji su stvarali, oblikovali ili trpeli u prošlosti neminovno utiče na promenu fokusa same istorije, tim pre kada se čuje glas malog čoveka, onog koji predstavlja deo solidarnih masa, kome su namenjeni niži spratovi prošlosti. U tome treba tražiti još neke od vrednosti ovog štiva. Svaki od navedenih intervjuja sadrži biografski deo o intervjuisanom iz pera autora rukopisa Dragoslava Simića i godinu kada je intervju nastao. U tom delu intervjuja najčešće je saopšteno na koji je način autor intervjuja upoznao onog koji pripoveda svoju životnu priču ili saopštava svoje viđenje

prošlosti. Deo intervjua sačinjen je sa anonimnim, a često i zaboravljenim svedocima istorije 20. veka. U pitanju su, najčešće, lične istorije, kako ih istoričari nazivaju „malih ljudi“, koje potvrđuju da je svaki od njih ipak u nekom trenutku života bio „istureni statista“ u globalnim događajima minulog veka. Uz njih se čuju i „glasovi“ savremenika od imena i prezimena, ljudi politike i kulture, pojedinci koji su donosili odluke, preuzimali odgovornost, uticali na ključne tokove istorijskog procesa, kao dobrovoljci, vojnici, disidenti, zatočenici čuvali vrednosti države, demokratije ili revolucije, oblikovali politički i kulturni identitet naraštaja, brinuli svaki na svoj način o naciji, kulturi, moralu, obrazu, istini. U pitanju su ljudi različitih životnih doba, ličnih i profesionalnih interesovanja, političkih orijentacija, životnih sudbina, čija mozaična priča čini rukopis kolege Simića misaono koherentnim. Uglovi iz kojih se govori o prošlosti su brojni. Mnoštvo podataka govori o privatnom životu, porodici, ulozi roditelja, odrastanju, uticaju škole i društva, emocionalnim stanjima, političkim i kulturnim uzorima, emancipaciji, odnosima u društvu, klimi vremena. Faktografija iskaza je bogata. Svi intervjui sadrže ličnu „boju“ i stav pojedinca koji govori. „Glasovi“ učesnika, svedoka, savremenika istorije ne samo da najdirektnije bogate sadržaj naših znanja o prošlosti već utiču na tematsko širenje zanimanja za prošlost i čine da izučavanje istorije dobije nove dimenzije.

Beograd, septembar 2019.